

**Л.М. Березіна, д-р екон. наук, доцент
Полтавська державна аграрна академія**

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Ефективне функціонування ринкового механізму можливе лише у разі дотримання усіма суб'єктами господарських відносин певних методологічних принципів. У цьому аспекті не є винятком і підприємства усіх сфер агропромислового комплексу України. Отже, під час формування ефективних організаційно-економічних відносин підприємств національної економіки з-поміж іншого варто враховувати відповідні методологічні принципи, реалізовувати їх у практичній діяльності. Пошук шляхів та напрямів оптимізації організаційно-економічних взаємовідносин підприємств потребує розкриття змісту методологічних принципів, що забезпечить можливість реалізації вимог об'єктивних економічних законів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка наукових публікацій розглядає кожен із принципів як базове правило розвитку споживчого ринку, рушійну силу його складових елементів. Методологічні принципи сформувалися як наслідок теоретичного узагальнення притаманних господарським відносинам суб'єктів ринку істотних рис, специфічних каналів комунікації, постійно відтворюваних ознак, що мають бути покладеними в основу функціонування підприємств будь-якої галузі національної економіки. Серед таких публікацій найбільш істотними вважаємо наукові розвідки Г.Л. Азоєва, І.М. Андрійшина, Е.Ф. Борисова, В.М. Гейця, В.М. Гончарова, Е.Дж. Долана, Й. Шумпетера та ін. Разом з тим нині не охоплені комплексними науковими дослідженнями і фактично не висвітлені у фахових публікаціях питання щодо ролі методологічних принципів, які об'єктивно відображають закономірності розвитку підприємств усіх сфер національної економіки, їх впливу на формування ефективних організаційно-економічних відносин між ними за умов динамічної конкуренції.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нині набули гостроти та потребують комплексних поглиблених наукових розвідок питання щодо ролі методологічних принципів здійснення господарської діяльності, їх впливу на забезпечення ефективних організаційно-економічних відносин між підприємствами національної

економіки. Висвітлення таких проблем та практична реалізація здобутих наукових результатів сприятиме оптимізації функціонування національного споживчого ринку, що визначає актуальність і зумовлює вибір теми цієї статті.

Формулювання цілей статі. У статті знайшли відображення питання щодо ролі методологічних принципів функціонування підприємств національної економіки, їх впливу на забезпечення ефективних організаційно-економічних відносин між ними.

Виклад основного матеріалу досліджень. Важливою проблемою сучасного стану розвитку економіки України є забезпечення стабілізації господарювання з поступовою оптимізацією темпів його зростання. У зв'язку із цим важливого значення набуває вирішення низки проблем, пов'язаних з дотриманням методологічних принципів господарювання усіма суб'єктами національної економіки, забезпечення раціонального ресурсоспоживання, насичення споживчого ринку власними товарними ресурсами та управління такими процесами як у масштабах держави, так і на рівні будь-якого підприємства.

Динамічний розвиток господарських відносин підприємств будь-якої галузі в Україні багато в чому визначається формуванням сучасної практики управління, забезпеченням керованості економіки. Зауважимо, що саме ефективне управління забезпечує взаємозв'язок, інтеграцію економічних процесів різноманітних суб'єктів ринку, реалізацію власних інтересів кожного учасника як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні підприємства.

Функціонування ринкових механізмів зорієнтоване на задоволення потреб споживача. Складники таких механізмів гнучкі здатні перебудовуватися, пристосовуватися до швидкозмінюваних внутрішніх і зовнішніх умов. Набувають поширення інноваційні підходи до ведення господарства, відповідно до методичних принципів створюються умови для узгодження індивідуальних затрат із суспільно необхідними. Розподіл створеного валового національного продукту, функціонування закладів освіти, медичного обслуговування, культури має здійснюватися відповідно до методологічних принципів соціального розвитку членів суспільства, практичного забезпечення їх соціальних гарантій.

Динамічні трансформації економіки, стан і розміщення продуктивних сил, а також тенденції їх подальшого розвитку на якісно новому рівні підвищують роль методологічних принципів щодо здійснення господарської діяльності суб'єктами споживчого ринку, що вимагає уточнення функцій, організаційних форм і структури управління, адекватних механізмам господарювання.

Потреба забезпечення керованості господарських процесів, управління виникає в усіх випадках використання спільної праці, адже механізми управління забезпечують узгодженість індивідуальних дій суб'єктів господарювання, формують динаміку інтегрованого господарського комплексу. З розширенням масштабів національної економіки, розвитком зовнішньоекономічної діяльності на засадах інноваційних перетворень, вагомість такого методологічного принципу посилюється, зростає вплив на кінцеві результати господарювання.

Трансформації елементів господарських механізмів, створюючи об'єктивні передумови ефективного функціонування підприємств, автоматично цього не забезпечують, а вимагають опрацювання теорії, обґрунтування стратегії, форм та інструментарію їх реалізації лише на ґрунті відповідних методологічних принципів. Тому потребує виконання завдання пізнання об'єктивних економічних законів та методологічних принципів щодо створення й постійного підтримування оптимальних організаційно-економічних та інших умов доцільної господарської та соціальної ефективності розширеного відтворення підприємствами будь-якої галузі національної економіки.

Формування ефективних організаційно-економічних відносин підприємств у межах національної економіки можливе лише за умови функціонування ринку з притаманними йому класичними принципами. За таких умов продукт праці кожного підприємства як структурного елементу економіки країни реалізується у формі товару відповідно до вимог ринкового механізму. Організаційно-економічні відносини підприємств мають враховувати інтереси всіх учасників виробництва, що забезпечить ефективність господарювання.

Зауважимо, що в контексті змісту пропонованої статті принцип (від лат. *principium* – початок, основа) розглядаємо як базове правило, рушійну силу, що застосовується під час опрацювання методологічних основ формування і розвитку організаційно-економічних відносин між підприємствами усіх сфер національної економіки. Такі відносини забезпечують можливість реалізації вимог об'єктивних економічних законів, ідентифікацію порушень та похибок господарських процесів, їх упередження на наступних етапах динамічного розвитку підприємств АПК. Згадані принципи є результатом узагальнення притаманних взаємовідносинам підприємств тієї чи іншої сфери національної економіки істотних рис, характерних каналів комунікації, постійно відтворюваних ознак, які перетворюються на стратегічні орієнтири у їх господарській діяльності. Нагадаємо, що такі принципи є об'єктивними і віддзеркалюють закономірності розвитку галузей і сфер національної економіки [1].

Варто зазначити, що методологічні принципи формування взаємовідносин підприємств національної економіки багато в чому ідентичні принципам державно-регуляторних відносин, які слугують підґрунтям динамічного розвитку відповідних ефективних механізмів функціонування суб'єктів споживчого ринку.

До загальноекономічних принципів, що стосуються підприємств будь-якої сфери національної економіки, відносимо такі [2]:

а) дотримання правового поля – держава через низку правових актів у сукупності нормативно-правового забезпечення регулює відносини власності, створює базис розвитку господарських відносин;

б) ефективність – формування та розвиток відносин між підприємствами передбачає отримання кожним учасником кінцевого економічного ефекту (так, для підприємств агропромислового комплексу це може бути задоволення потреб споживчого ринку переважно ресурсами власного виробництва; формування економічної безпеки як складової частини національної безпеки держави; підвищення рівня задоволення потреб споживачів у продуктах харчування тощо);

в) справедливість – коригування системи розподілу матеріальних благ для запобігання різкому розшаруванню суспільства за рівнем доходів;

г) стабільність – забезпечення вирівнювання підйомів і спадів ділового циклу, створення додаткових робочих місць, підтримка економічного зростання;

д) системність – передбачає всебічний підхід до розв'язання економічних, соціальних, екологічних завдань у їх взаємозв'язку та спрямованості на досягнення синергічного ефекту;

е) адекватність – означає, що діяльність будь-яких суб'єктів національної економіки має відповідати конкретному етапу та тенденціям розвитку споживчого ринку, соціально-економічному стану держави;

є) єдність поточного і стратегічного планування та прогнозування, де споживач визнається віссю, стрижнем ринкової економіки, а його інтереси є пріоритетом для формування власних господарських завдань підприємствами будь-якої галузі національної економіки.

З позицій економічної теорії важливим складником системи господарювання є підприємництво, яке ми розглядаємо теж як важливий методологічний принцип.

Методологічні принципи розвитку організаційно-економічних взаємовідносин підприємств галузей національної економіки потребують розкриття змісту підприємництва, його загальної соціально-економічної сутності. Зазначимо, що основою ринкового господарювання є сама сутність підприємництва. Рівень розвитку підприємництва слугує

вимірником якості організаційно-економічних відносин підприємств, свідчить про ефективність виробництва у кожному його структурному складнику. У світовій практиці вважається, що економічний устрій, який не вирішив проблеми створення цивілізованих форм підприємництва, не має перспектив розвитку і врешті-решт приречений [3, с. 146].

Відповідно до цього, принципи і закони функціонування ринку змушують усіх учасників економічних процесів у своїй господарській діяльності проявляти активність, творчість, інноваційні підходи.

Висновки. У статті досліджено питання щодо ролі методологічних принципів функціонування підприємств усіх сфер національної економіки, їх впливу на забезпечення ефективних організаційно-економічних відносин між ними. З-поміж іншого вирішення цих питань сприятиме оптимізації товарного забезпечення населення та зміцненню економічної безпеки країни.

Наступні наукові розвідки мають спиратися на дослідження гносеологічних засад у механізмах динамічного розвитку господарських відносин підприємств галузей національної економіки.

Бібліографічний список: 1. Березіна Л.М. Організаційно-економічні аспекти формування відносин підприємств АПК: монографія / Л.М. Березіна. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 280 с. 2. Економіка України: потенціал, реформи, перспективи: у 5 т. – Т. 3. Макроекономічна політика, прогнозування і державне регулювання економіки / за ред. В.Ф. Бесєдіна, Н.Ю. Гончар. – К.: УАДУ, 1996. – С. 241-254. 3. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки / П.М. Макаренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.

Березина Л.М. Методологические принципы развития организационно-экономических отношений предприятий. Предложены пути и направления оптимизации организационно-экономических взаимоотношений предприятий отраслей национальной экономики, среди которых важное место отводится методологическим принципам, что обеспечивает возможность реализации требований объективных экономических законов.

Berezina L. The methodological principles for the development of organizational and economic relations of enterprises. The ways and directions of optimization of organizational and economic relations between enterprises of the national economy branches, among which an important place is given to the methodological principles that provide the possibility of implementation of the requirements of the objective economic laws.